

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

15

שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר חקת תשע"א

בשוגג, שצריך מיתה כדי לכפר עליו, ואפילו שמצד איסור גזילה אין זה חטא, נענש על זה רב הונא, כי לפי מדרגתו היה בזה חילול השם.

וכמו שמצינו בגמרא (יומא פו, א) שאמרו "היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר וכו' רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין", והיינו כי לפי רום מדרגתם של רב ורבי יוחנן גם בדברים קטנים כאלה היה זה נחשב לחילול השם, אף על פי שבשביל אחרים אין זה איסור כלל ללכת ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין או לקנות בשר מן הטבח ולא לשלם לאלתר, ויתכן כי רב הונא לא עלתה על דעתו שיהא נחשב כל כך להיענש על דברים דקים כאלה משום חילול השם, והיו חכמים צריכים להעירו על כך שיידע כי לפי דרגתו בא העונש על זה.

כשרואים שמידת הדין פוגעת בצדיקים עלינו להתבונן להתחזק מזה, וכמו שהביא רש"י על התורה שם מדברי חז"ל "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס אם כן באלו כל שכן ברשעים", אם כך פוגעת מידת הדין בצדיקים מה יהא עם אחרים? הרי אצל אחרים יש הרבה דברים שלא יודעים את החטא מפני שלא למדו, וכמו שכתב החפץ חיים בהקדמתו למשנה ברורה הלכות שבת כי אי אפשר שיינצל אדם מאיסור חילול שבת אם לא ילמד הלכות שבת, וכן שאר איסורים אם אדם אינו לומד הלכות לשון הרע בהכרח ייכשל ויעבור על הלכות אלו.

ולא רק חטאים התלויים בדיבור אלא יש גם חטאים התלויים במחשבה, ומי שלומד יודע להיזהר שלא להיכשל בהם, כגון מה שאמרו (אבות ד, יט) שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפן, נאמרה בזה אזהרה לאדם שלא ישמח במפלתו של אויבו, והטעם בזה "פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפן", והיינו כמו שביארו המפרשים שהקב"ה יסיר את הכעס מעל האויב וישיבהו על השמח במפלתו שיקבל את העונש במקומו, זהו והשיב מעליו אפן.

ורבינו יונה שם הוסיף וכתב עוד שהלא זהו פסוק מפורש במשלי (כד, יז) ומה בא שמואל הקטן להוסיף על זה, וביאר רבינו יונה "שהיה רגיל שמואל לומר פסוק זה, מפני שהוא דבר הצריך ובני אדם נכשלים בו, כי גם בהיות האויב רשע אין לשמוח ברעתו, בלתי מפני השם לבדו, ר"ל כי גם הצדיק לא ישמח במפלת הרשעים, אך אם כוונת שמחתו מפני שמפלתו כבוד שמים הוא, ולא מפני שנאתו אותו, וכל שכן מי שמעשיו מקולקלים כמותו אם יגל לבו בהיכשלו רעתו רבה, ולמה הוא שמח והנה הוא כמותו, ועל כל זה נאמר, "בנפול אויבך אל תשמח", ולזה היה מתכוון שמואל הקטן לאומרו תדירי", עכ"ל.

הנה לנו דוגמא לדברים שבלב, שהם לא רק מידת חסידות אלא חובות הלבבות, וכמו שאמר הגר"ח זצ"ל כי החובות הלבבות הוא שולחן ערוך של יהדות, כיצד צריך להיות לב האדם, יש שם המון ידיעות חשובות מה הלב צריך להיות, מהו לב טוב ומהו לב רע, ידיעות שאם לא לומדים אין יודעים אותם, והעצה הפשוטה לזה היא על ידי קביעות יומית באחד מספרי המוסר, לא משנה איזה ספר, העיקר שיהיה מעניין ומושך את הלב, לדעת מה היא זהירות ומה היא רזיזות, מה חובת האדם בעולמו.

וכבר סיפרתי מה שראיתי כתוב בשמו של הגה"צ רבי יוסף שלמה הורביץ זצ"ל שהיה דמות מיוחדת בהתמדתו ובצדקותו, ואמר כי מי

אנו נמצאים עכשיו בזמן של חיוב הספד על רבי מיכל יהודה זללה"ה, וביקש בצוואתו שלא יזכירו עליו שהיה גאון וצדיק מפני שאכן לא החשיב את עצמו כזה, אבל אנחנו כן מחשיבים אותו לגאון וצדיק.

חובת ההספד היא משום יקרא דשכבי לכבוד המת, ואינו חיוב דווקא באדם גדול אלא בכל אחד ואחד שמת, שגורמים נחת רוח לנשמת הנפטר בכבוד שמכבדים אותו, יש את אמירת שבחי הנפטר לכבודו של המת, שהתועלת בזה גדולה אף לאחרים ששומעים שהיה אדם עם שבחים כאלה ומתעוררים ורוצים גם הם להתנהג ככה, ויש דברי התעוררות שנאמרים לעילוי נשמתו ולזכותו של הנפטר.

אמרו חז"ל (מועד קטן כח, א) למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתם של צדיקים מכפרת, ולכאורה הדברים טעונים ביאור היכן מצינו כפרה בלא תשובה, וכי שייך שיתכפר לאדם חטאו בלא שיעשה תשובה על זה, הרי בוודאי שצריכים תשובה בשביל הכפרה, וכיצד מיתת צדיקים מועלת לכפרה?

ונראה כי מיתת צדיקים מכפרת משום שמיתת הצדיק מעוררת ומביאה לתשובה, והתשובה היא שמכפרת אלא שהמיתה מעוררת לתשובה, וכמו שהביא רש"י על התורה (ויקרא י, ג) מדברי חז"ל במיתת נדב ואביהוא "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים שמו מתיירא ומתעלה ומתקלס", כי בעלי אמונה רואים במיתת הצדיק את מידת הדין, לכן מיתת הצדיק מעוררת לתשובה.

ואמנם מצינו כמה יחידים שמתו בעטיו של נחש (שבת נה, ב), וכן חנוך נעשה מלאך ולא מת, ואליעזר עבד אברהם זכה להיכנס חי לגן עדן, מפני שהיה מיוחד במידותיו הטובות ושירת את הצדיק באמונה, שעל ידי זה נהפך מארור לברוך וקיבל סיעתא דשמיא של זיכוד הגוף שנעשה גוף קדוש כמו אדם הראשון קודם החטא, אבל אלו היו רק יחידים בכל הדורות, וכל אדם מת בחטאו, חטא הוא מלשון חיסרון, אפילו אם אינו עושה דבר בקום ועשה אלא חסר משהו בשב ואל תעשה, חטא כזה בשוגג זהו החטא שעליו אמרו אין מיתה בלא חטא.

וכגון מה שמצינו בגמרא (ברכות ה, ב) שהחמיצו לרב הונא ארבע מאות חביות יין, ואמרו לו חכמים לעשות חשבון הנפש לדעת על מה נענש, אך הוא אמר להם כי אינו יודע ואדרבה יאמרו הם מה שנראה להם שצריך לתקן, ואמרו לו שאינו נותן לאריסו את חלקו בזמורות הכרם (שהם להסקה וכמעט אינם שווים כלום), ונתפלא רב הונא ואמר הרי אריס זה גונב ממני הרבה יותר מהענבים והיין, ולכן הוא שותק ואינו תובע מפני שידוע כי גנב הוא ולא מגיע לו כלום, אבל חכמים אמרו לרב הונא כי אף על פי כן לפי דרגתו הוא צריך להתנהג לפנים משורת הדין לתת לאריס את חלקו, לאדם אחר אין חיוב כזה אבל לרב הונא זהו חיוב גמור, ואם אינו עושה כן זהו חטא שראוי להיענש עבורו.

למדים אנו עד היכן מגיע דקדוק הדין שאפילו על דבר קל כזה שרב הונא לא שילם לאריס את חלקו בזמורות מכיוון שהיה גונב ממנו, נענש על זה רב הונא לפי מדרגתו שהיה לו לנהוג עימו לפנים משורת הדין, ואם לא היו חכמים מעירים על כך לרב הונא לא היה שם לבו לכך מעצמו והיה נשאר עם אותו החטא בלא לדעת שחטא כלל, ועל חטא כזה אמרו אין מיתה בלא חטא, שלפעמים יש לאדם איזה חטא

שלומד את הפרק הראשון בספר מסילת ישרים על חובת האדם בעולמו ושורש העבודה התמימה, מי שחוזר על זה פעמים רבות מהו העולם הזה ומהו העולם הבא, נעשה מתוך כך אדם אחר, וידיעות אלו מוסיפות המון לאדם!

כל יהודי יש לו בטבעו מידות טובות, ולפעמים יש נגיעות ומצבים שמעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קונו, כשנמצא בתוך קשיים כאלה שאינו יכול להחזיק מעמד בהם, והקשיים האלו מעבירים אותו על דעתו עד שנעשה שוטה, אם אינו מחזיק מעמד בקשיים כאלו הוא אנוס, אבל בתוך תוכו יש לו את הטבע של מידות טובות, ועל ידי לימוד הידיעות של ספרי המוסר יוכל להתחזק במידותיו הטובות.

אנו מדברים דברי התעוררות שהם מה שביקש הנפטר בצוואתו, כי דברי חיזוק והתעוררות יש בהם נחת רוח למת יותר מכל השבחים שאומרים עליו, ועצם ההתעוררות כבר משפיעה לזכותו, ואחר כך המשך המעשים הטובים לזכותו של הנפטר, כל פעם שעושים מעשה טוב שמתעוררים לזה מחמתו, זה מוסיף עוד נחת רוח לנפטר, ונחשב שהוא עושה את אותם המעשים הטובים בשעה שעושים אותם מכוון.

וכתוב בכל הספרים שאדם שהשפיע וגרם לעשות מעשים טובים אפילו שלא בכוונה הרי זה נזקף לזכותו, וכמו שמצינו במצות שכחה שאדם מקיים אותה אף בלא ידיעתו כלל, כגון אם שכח עומר בשדה ולא ניזכר ובאו עניים ולקחוהו, אף על פי שלא עשה כלום ואינו יודע מזה, זוכה הוא בברכה שאמרה תורה (דברים כד, יט) "למען יברכך השם אלוקיך". והטעם בזה, כי בפועל שכחתו היא גרמה את החסד עם העני, אפילו שאין זו אלא גרמא שלא בכוונה, הרי בדיעבד ודאי ניחא ליה בחסד עם העני, וכיון שכן זוכה הוא לשכר המצוה שנגרמה על ידו.

ומאחר שכך הוא שכר מי שמהנה את העניים וגורם להם הנאת העולם הזה, על אחת כמה וכמה גדול שכרו של מי שנותן לנפטר זכויות של עולם הבא בגן עדן, איזה זכויות זה למי שנותן אותם, וכמה נחת רוח יש בזה לנפטר! שכל רגע ורגע הוא מוסיף ומקבל עוד זכויות ועוד מעשים טובים.

כל העולם חייבים לו הכרת טובה, שכולם נהנו ממנו והושפעו ממנו ומספריו, ודי היה בהזכרת שמו כדי לקבל השפעה, וסיפר לי אחד שנסע פעם לאמריקה בשליחות של מצוה, וכשחזר אמר שהרגיש שם בקרירות רוחנית, כי אמנם יש שם ישיבות ומוסדות תורה והכל כמו בארץ, אבל אין שם את רבי מיכל יהודה!

הדרך להתחזק ולהמשיך את החיזוקים תמיד, אין זה קשה ומאד נעים, וצריכים רק להתחיל בפתיחת פתח כחודו של מחט, וכבר מן השמים יפתחו עוד פתחים רבים, כמו שאמרו (יומא לח, ב) הבא ליטור מסייעים אותו, שאם אדם בא משהו ליטור, ולומד כל יום אפילו רגע אחד בספר מוסר שמעניין אותו, מיד מסייעים אותו וזוכה לסייעתא דשמיא.

ושמעתי שהנפטר זללה"ה היה מעורר ומדבר הרבה על תפילה, וצריכים לשמוע כל מילה ומילה בחזרת השי"ץ מתוך הסידור, וכתוב בפוסקים שאם שומעים מהשליח-ציבור כל מילה בכוונה הרי זה נחשב כמו שמתפלל בעצמו כי שומע כעונה, כי עיקרה של תפילה הוא כוונת הלב וכל נוסח התפילה אינו אלא מדרבנן, וכל חלקי התפילה שבת, בקשה והודאה, תלויים בכוונת הלב, בפרט שחזרת השי"ץ היא בציבור, ואם שומעים כל מילה ומבקשים להבין את פירוש המילים הפשוט זו עבודה שבלב שנותנת טהרה.

וצריכים לראות גם בזמנים הפנויים שלא יהא היסח הדעת מהתורה והמצוות, כי יש השגחה ואדם אינו יכול לעשות מה שהוא רוצה, יש עולם הבא ויש עולם הזה והעולם הבא עדיף מעולם הזה, כל היסורים והמאמצים כדאיים בשביל העולם הבא, ועל ידי זה החיים מאושרים ושמחים.

וידוע שכל הצדיקים והמתמידים מילדותם היו תמיד שמחים ומסודרים, אוכלים בזמן וישנים בזמן, נחים ושמחים ועושים את כל מה שצריך, כל צרכי הגוף צריכים להיות כפי הדרכת חכמי הרפואה, לא להגזים יותר מדי אלא כפי דרך העולם, זהו חובת האדם בעולמו, וכך מרגישים טוב ועוסקים במצוה כל היום, שאפילו בשעת העסק בצרכי הגוף נחשב שעוסקים במצוה, מפני שעושים את מה שחייבים לעשות.

ועיקר הצריך תיקון הוא בדברים שבין אדם לחברו, הרי אמרו (ויקרא רבה לג, ג) משל לסאה שהיא מלאה עוונות מי מקטרג בה גזל, הקטרוג הגדול ביותר מכל העוונות הוא הגזל! כי הגזל זהו קפיצת שבין אדם לחברו, ואם ציער את חברו וחברו מחל לו, או שגזל והשיב את הגזילה, הרי סוף-סוף היה צער ואונאת דברים בשעת מעשה, וכפי שמבקשים בוידוי על חטא שחטאנו בזלזול הורים ומורים, אפילו שההורים בוודאי אינם מקפידים על הילד ומוחלים לו בלב שלם, ואינם רוצים שיענש אלא אוהבים אותו ומרחמים עליו, בכל זאת צריך לעשות תשובה עם וידוי על זה, מפני שהיה כאן חטא שבין אדם לחברו, עד כדי כך זה חמור!

למעשה יש לנו דרכים קלים להתחזק ולהיות מאושרים, וכמו שראינו אצל רבי מיכל יהודה שהיה תמיד שמח מגיל קטן, גם כשהיו לו קשיים גדולים מאד היה שמח עם סבר פנים יפות ומצב רוח טוב, ואפילו שחשב ופחד מאימת הדין כפי שרואים בצוואתו, יחד עם זה היה שמח במה שיש, וכך חי חיים מאושרים. בזכות שאנחנו מתעוררים מחמתו, זכותו יגן עלינו, ונזכה להמשיך הלאה את החיזוק.

לזכות הרב רפאל בן אסתר ומרת חנה רייזל בת רות
הצלחה בכל העניינים ברוחניות וגשמיות

מתוך צוואת רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זיע"א

אבקש מכל יוצאי חלצי ומכל אחד שקיבל תועלת ברוחניות על ידי, ושבא אליו על ידי נחת רוח, או שלפי מחשבתו הגיע לו על ידי הצלחתו שהשם יתברך מילא בקשתו לטובה בכל ענייניו, שישתדל לעשות עבורי לעילוי נשמתו במשך השנה. באיזה קביעות לימוד התורה, ולהרבות לימוד התורה כמו לימוד טהרות בעיון וכן כוללים ללימוד סדר זרעים, וכן שאר דברים טובים ובמיוחד מעשי צדקה וחסד. ולחזק את חינוך הבנים והבנות על טהרת הקודש בקירוב לבבות מתוך אהבה ושמחה.

והנני מבקש מהמקבלים שברוב טובם וחסדם יזכרו לעשות לעילוי נשמתו כי הרי אין גבול ושיעור לדרגות האדם. יהי חסדכם וטובתכם עלי לבל ידח מזכרוכם זכרוני.

הכותב מעומק לב ותפילה נאום המבקש מיכל יהודה בנו של אבי מורי משה דוד ז"ל